

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่างๆ ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตแต่แรกเกิด การพัฒนา ศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ การพัฒนาการศึกษาในระยะเวลาที่ผ่านมา ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจระดับหนึ่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านปริมาณ ภายใต้บริบทหรือสภาวะแวดล้อมในขณะนั้น ซึ่งขณะเดียวกันก็มีปัญหาที่สั่งสมอยู่ บทบาทของการศึกษาสำหรับปัจจุบันและอนาคต 5 ปีข้างหน้า ซึ่งเป็นช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 8 นั้น จะทวีความสำคัญเพิ่มขึ้น เพราะมีปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ท้าทายสังคมไทย การศึกษาจะต้องเป็นกระบวนการที่เตรียม นำคนไทย และสังคมไทย ให้ก้าวสู่ยุคใหม่อย่างมั่นคงและรู้ทันโลก ความพึงพอใจแค่ความสำเร็จในผล การจัดการศึกษาที่ผ่านมา หรือการแก้เฉพาะปัญหาที่เผชิญอยู่ไม่เป็นการเพียงพออย่างแน่นอน การวางแนวทางการพัฒนาการศึกษา จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนไทย และสังคมไทย จากฐานของการศึกษา วิเคราะห์กระแสโลกาภิวัตน์ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งนี้โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะ เป็นตัวแทนประชาชน ชุมชน องค์กรต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชน นักวิชาการแขนงต่างๆ เจ้าหน้าที่ ของรัฐและนักการเมือง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539: 2)

สภาพและปัญหาการศึกษาของประเทศไทย ในระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงสิ้นสุดตาม แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงปริมาณ แต่ก็ยังมีปัญหาในด้านความเสมอภาคของการบริการให้ครอบคลุม

กลุ่มเป้าหมาย ตามแนวนโยบายการศึกษาที่ระบุไว้ใน แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ให้ “รัฐพึงเร่งรัดขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อปวงชนอย่างทั่วถึงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น โดยให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน”

ปฏิญญา สาร (2526: 267) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นระบบสังคมระบบหนึ่ง บรรดาสิ่งก่อสร้างอาคารสถานที่ที่จะสวยหรือดีแต่เพียงใด หลักสูตร แบบเรียน ตลอดจนอุปกรณ์การสอนการเรียนจะวิเศษขนาดไหนก็ตามจะไม่มี ความหมายเลย ถ้าคนที่จะใช้สิ่งเหล่านี้ไม่มีความสามารถที่จะใช้หรือไม่มีความตั้งใจ หรือความพอใจที่จะใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด รวมความว่า ความเจริญทางการศึกษาขึ้นอยู่กับบุคคลที่ทำงานทางการศึกษา ซึ่งมีหลายฝ่าย หลายหน้าที่ แต่ที่สำคัญที่สุด มีสองประเภทคือ ผู้บริหารการศึกษากับผู้สอนหรือครู ส่วน โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยปฏิบัติ ซึ่งผลการจัดการศึกษาจะเป็นเช่นใดนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนเป็นสำคัญ ภารกิจหลักของโรงเรียนคือ การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นั่นคือ นักเรียนมีคุณภาพที่พึงประสงค์ ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์และความมีสุขภาพอนามัยดี ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนมีหลายอย่าง เช่น ระบบบริหาร ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534: 4) ซึ่งผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้หน้าที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย ที่มีหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชา ควบคุม ดูแล และบริหารงานภายในโรงเรียน ให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา ผู้บริหารที่มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจของผู้ร่วมงานให้ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติงาน แสดงว่าเป็นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534: 20) และสมพงษ์ เกษมสิน (2519: 217) ได้สรุปว่า ภาวะผู้นำเป็นศิลปะอันจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งของนักบริหารต่อการที่จะนำหน่วยงานหรือองค์การไปสู่ความสำเร็จ เพราะผู้นำเป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผนและเป็นผู้รับผิดชอบต่อการบริหารงานขององค์การ ผู้นำในอุดมคติ มีความเสียสละ และความเป็นประชาธิปไตยการสร้างเสริมภาวะผู้นำเป็นศิลปะแบบหนึ่งที่พึงเรียนรู้และปรับปรุงได้ ดังนั้นผู้นำนักบริหาร หรือหัวหน้าที่ดีในอนาคตจึงอาจเป็นสิ่งที่หาได้ยากเช่นปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารแต่ละคนว่า สามารถจูงใจบุคลากรในหน่วยงาน ให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพได้มากน้อยเพียงใดจะเห็นได้จากภาวะผู้นำของผู้บริหารแต่ละคน

ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ บุคลิกภาพส่วนตัวและความเชื่อ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผล ตามวัตถุประสงค์องค์การ

องค์การทุกองค์การมีวัตถุประสงค์หลักเหมือนกัน คือ การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ประสิทธิผล และประหยัด การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำขององค์การว่าจะสามารถโน้มน้าวและกระตุ้นให้บุคลากรเห็นพ้องต้องกันในวัตถุประสงค์หลักขององค์การ องค์การนั้นก็ประสบความสำเร็จในการบริหาร (เสถียรภาพ พันธุไพโรจน์ , มปป.)

เสนาะ ดิยาว (2535 : 5) กล่าวว่า ผู้บริหารทุกระดับจะต้องบังคับบัญชาคน การบังคับบัญชาจึงเป็นงานอย่างหนึ่งที่สำคัญ ความสำเร็จของการบริหาร คือการทำให้คนอื่นทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสูงสุด หรือหัวหน้างาน จะไม่มีความแตกต่างกันทางด้านการบริหาร ความรับผิดชอบ ที่สำคัญคือการทำงานให้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานไม่ว่าจะตำแหน่งใดๆ ก็ตามมีความรับผิดชอบที่สำคัญคือ ผลงานหรือผลผลิต แต่ความรับผิดชอบของผู้บริหารคือความสำเร็จของงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีภารกิจหลักที่สำคัญ คือการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับให้เด็กไทยทุกคน ที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 อย่างทั่วถึงโดยให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งกำหนดเวลาเรียน 6 ปี รวมทั้งการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ศักยภาพและการเตรียมความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นป. 1 ในทุกพื้นที่และจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักการและข้อบ่งชี้ที่คณะรัฐมนตรี มีมติมอบหมายให้ดำเนินการ เพื่อสนองนโยบายด้านความเสมอภาคทางการศึกษา และการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ โดยมีโรงเรียนที่เปิดสอน ตามรายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ระยะเวลาแผน ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 28,029 โรงเรียน มีนักเรียนร้อยละ 72.50 ของนักเรียนก่อนประถมศึกษาทุกสังกัด ในระดับประถมศึกษา

มีโรงเรียนจำนวน 30,978 โรงเรียน มีนักเรียนร้อยละ 86.94 ของนักเรียนประถมศึกษาทุกสังกัด และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดสอนจำนวน 4,322 โรงเรียน มีนักเรียนร้อยละ 17.27 ของนักเรียนมัธยมศึกษาทุกสังกัด ช่วยให้นักเรียนที่เรียนจบชั้นป. 6 ได้เรียนต่อถึง ร้อยละ 86.37 ในปีการศึกษา 2537 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

จากรายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ระยะครึ่งแผน ปรากฏผลการจัดการศึกษาทั้ง 3 ระดับของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ด้านปริมาณและคุณภาพโดยภาพรวมการจัดการศึกษาในเชิงปริมาณได้เกินเป้าหมายที่กำหนดไว้เมื่อสิ้นแผนฯ แต่ถ้าพิจารณาในเชิงคุณภาพการศึกษาแล้วมีอยู่หลายเขตการศึกษาที่ยังดำเนินการได้ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้เมื่อสิ้นแผนฯ และเขตการศึกษา 9 ก็เป็นเขตการศึกษาหนึ่งที่ยังดำเนินการต่ำกว่าเป้าหมายของแผนฯ ซึ่งประกอบด้วย 6 จังหวัดได้แก่ จังหวัดขอนแก่น เลย สกลนคร หนองคาย อุดรธานี และหนองบัวลำภู มีโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 517 โรงเรียน กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆดังนี้ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 147 โรงเรียน จังหวัดเลย จำนวน 69 โรงเรียน จังหวัดสกลนคร จำนวน 97 โรงเรียน จังหวัดหนองคาย จำนวน 55 โรงเรียน จังหวัดอุดรธานี จำนวน 107 โรงเรียน และจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 42 โรงเรียน

โรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจัดการศึกษาทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้บริหารในฐานะผู้นำของโรงเรียน ต้องพบกับปัญหาข้อขัดแย้งภายในโรงเรียน สาเหตุประการหนึ่งเกิดจาก ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน อาจเนื่องมาจากการได้มาซึ่งผู้บริหารส่วนมากได้มาจากการคัดเลือกและแต่งตั้งตามหลักระบบราชการ ซึ่งมีได้กำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งหรือวาระการดำรงตำแหน่งในแต่ละโรงเรียน

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและผลงานการวิจัยทางการบริหารการศึกษา เกี่ยวกับแบบภาวะผู้นำโดยยึดกรอบทฤษฎี 3 มิติ (Three Dimensions Theory) ของ Reddin (1970)

สาระสำคัญของทฤษฎี ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีแบบผู้นำที่มีประสิทธิผลมากทุกสถานการณ์ แบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลมากหรือประสิทธิผลน้อย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เหมาะสม ทฤษฎีนี้จึงผสมผสานแบบผู้นำพื้นฐาน 4 แบบ คือ แบบแบ่งแยก (separated style) แบบสัมพันธ์ (related style) แบบเสียสละ (dedicated style) และ แบบผสมผสาน (integrated style) กับแบบผู้นำ 8 แบบ แบ่งผู้นำออกเป็น 2 แบบใหญ่ ๆ และแต่ละแบบแบ่งออกได้ 4 แบบ คือ

1. ผู้นำที่มีประสิทธิผลน้อย (Less effective) ได้แก่
 - 1.1 ผู้หนีงาน (Deserter)
 - 1.2 ผู้เผด็จการ (Autocrat)
 - 1.3 นักบุญ (Missionary)
 - 1.4 ผู้ประนีประนอม (Compromiser)
2. ผู้นำที่มีประสิทธิผลมาก (More effective) ได้แก่
 - 2.1 ผู้ยึดระเบียบ (Bureaucrat)
 - 2.2 ผู้เผด็จการที่มีศิลปะ (Benevolent Autocrat)
 - 2.3 นักพัฒนา (Developer)
 - 2.4 นักบริหาร (Executive)

จากการศึกษาของ Reddin สรุปได้ว่า ทั้งหน่วยงานเอกชนและราชการซึ่งมีสถานการณ์แตกต่างกัน หน่วยงานเอกชนซึ่งเน้นการเพิ่มผลผลิต แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารจะเป็นแบบนักพัฒนา และแบบเผด็จการ เป็นส่วนมาก แต่หน่วยงานราชการ เช่น องค์การทหาร แบบภาวะผู้นำส่วนมากเป็นแบบผู้เผด็จการที่มีศิลปะและผู้นำนักบริหาร ในลักษณะดังกล่าวหน่วยงานใดที่ผู้บริหาร มีแบบภาวะผู้นำประสิทธิผลมาก ผลผลิตของหน่วยงานนั้นจะสูงไปด้วย ตรงกันข้าม ถ้าหากหน่วยงานที่ผู้บริหารมีแบบภาวะผู้นำประสิทธิผลน้อย ผลผลิตจะตกต่ำไปด้วยเช่นกัน และแบบภาวะผู้นำจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของหน่วยงานและจากข้อค้นพบของ กองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา (2522) แบบภาวะผู้นำที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ส่วนใหญ่เป็นแบบนักพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัชรินทร์ นุชนาดา (2533:บทคัดย่อ) เรื่อง แบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า แบบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนของนักเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารส่วนมากใช้แบบนักพัฒนา

แต่จากการวิจัยของ นิพนธ์ อุทก (2535:บทคัดย่อ) เรื่อง แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามทฤษฎีของ Reddin ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารชายใช้แบบนักรบบริหาร มากที่สุด ร้อยละ 32 จากผลการวิจัยที่อ้างถึงชี้ให้เห็นว่า ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างกัน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน แบบภาวะผู้นำแตกต่างกัน จึงทำให้ผู้วิจัย สนใจที่จะศึกษา แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 ซึ่งเป็นเขตการศึกษาที่จัดการศึกษา ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพการศึกษาต่ำกว่าเป้าหมาย ดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงยึดกรอบ ทฤษฎี 3 มิติของ Reddin ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งทฤษฎีนี้ พบว่าไม่มีแบบผู้นำที่มีประสิทธิผลมากทุกสถานการณ์แบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลมากหรือประสิทธิผลน้อย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เหมาะสม การศึกษาแบบภาวะผู้นำจะเป็นเครื่องมือให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนนั้นๆ มีแบบภาวะผู้นำ แบบใด ที่เป็นแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลมากหรือประสิทธิผลน้อย และเป็นประโยชน์สำหรับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 ตามทฤษฎี 3 มิติของ Reddin ประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ จังหวัดขอนแก่น เลย สกลนคร หนองคาย อุดรธานี และหนองบัวลำภู

ที่จัดการเรียนการสอน 3 ระดับคือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ถึงขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2539 จำนวนทั้งสิ้น 517 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 517 คน เป็นประชากรการวิจัยทั้งสิ้น โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

2. การศึกษาแบบภาวะผู้นำโดยยึดกรอบทฤษฎี 3 มิติ (Three Dimensions Theory) ของ Reddin ประกอบด้วย มิติมุ่งงานหรือกิจสัมพันธ์ มิติมุ่งสัมพันธ์ภาพ หรือมิตรสัมพันธ์ มิติประสิทธิผล แบ่งผู้นำออกเป็น 2 แบบใหญ่ ๆ และแต่ละแบบแบ่งออกได้ 4 แบบ คือ

2.1. ผู้นำที่มีประสิทธิผลน้อย ได้แก่ ผู้นำนิ่งาน ผู้เผด็จการ นักบุญ และผู้ประนีประนอม

2.2. ผู้นำที่มีประสิทธิผลมาก ได้แก่ ผู้ยึดระเบียบ นักพัฒนา ผู้เผด็จการที่มีศิลปะ และนักบริหาร

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน

2. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9

3. แบบภาวะผู้นำ ตามกรอบทฤษฎี 3 มิติ ของ Reddin (1970 : 41-43)

แบบภาวะผู้นำ หมายถึงการพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้นำในการบริหารงาน แบ่งออกเป็น 8 แบบดังนี้

3.1 แบบนักบริหาร คือผู้นำที่มุ่งความสำเร็จของงานสูง และมุ่งสัมพันธ์ภาพสูงในสถานการณ์ที่เหมาะสม จึงมีประสิทธิผลมาก สังเกตได้จากแรงจูงใจของผู้ร่วมงานดี ความสำเร็จของงานมีมาตรฐาน ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันทำงานเป็นทีม

3.2 แบบผู้ประนีประนอม คือผู้นำที่มุ่งความสำเร็จของงานสูง และมุ่งสัมพันธภาพสูง แต่ในสถานการณ์ที่ต้องการความสำเร็จสูงและไม่ตัดสินใจ จึงมีประสิทธิผลน้อย ซึ่งอยู่ภายใต้ความกดดัน ไม่มีอิทธิพล จึงหลีกเลี่ยงการแก้ปัญหา แม้แต่ปัญหาเล็กน้อย จนถึงปัญหาใหญ่

3.3 แบบผู้เผด็จการที่มีศิลปะ คือผู้นำที่มุ่งความสำเร็จของงานสูง และมีความสัมพันธ์ต่ำ แต่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม จึงมีประสิทธิผลมาก สืบเกิดได้จากความต้องการความสำเร็จ โดยปราศจากความไม่พอใจของผู้ปฏิบัติงาน

3.4 แบบผู้เผด็จการ คือผู้นำที่มุ่งความสำเร็จของงานสูง และความสัมพันธ์ต่ำ ในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม จึงมีประสิทธิผลน้อย ไม่ไว้วางใจผู้ร่วมงาน ไม่สบายใจและสนใจเฉพาะความสำเร็จของงานเท่านั้น

3.5 แบบนักพัฒนา คือผู้นำที่มุ่งความสัมพันธ์สูง และมุ่งความสำเร็จของงานต่ำ ในสถานการณ์ที่เหมาะสม จึงทำให้มีประสิทธิผลมาก สืบเกิดได้จากความแน่นอนในการทำให้เกิดการพัฒนา

3.6 แบบนักบุญ คือผู้นำที่มุ่งความสัมพันธ์สูง และมุ่งความสำเร็จของงานต่ำ ในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้มีประสิทธิผลน้อย สืบเกิดได้จากการให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานและไม่สนใจความสำเร็จของงาน

3.7 แบบผู้ยึดระเบียบ คือผู้นำที่มุ่งความสำเร็จของงานต่ำ และความสัมพันธ์ต่ำ ในสถานการณ์ที่เหมาะสม จึงทำให้มีประสิทธิผลมาก ให้ความสำคัญกับกฎระเบียบ และประเมินจากผลประโยชน์ เพื่อต้องการควบคุมสถานการณ์ด้วยความรอบคอบ

3.8 แบบผู้หนึ่งงาน คือผู้นำที่มุ่งความสำเร็จของงานต่ำและความสัมพันธ์ต่ำ ในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้มีประสิทธิผลน้อย สืบเกิดได้ว่าไม่เกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติงาน ปฏิเสธการทำงาน

4. แบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล หมายถึงมิติที่บ่งชี้ให้เห็นว่า แบบผู้นำใดให้ผลดีมาน้อยเพียงใด โดยแบ่งเป็น 2 แบบได้แก่ แบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลมาก 4 แบบคือ ผู้นำแบบผู้ยึดระเบียบ นักพัฒนา ผู้เผด็จการที่มีศิลปะและผู้นำนักบริหาร ส่วนแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลน้อยมี 4 แบบ คือ แบบผู้หนึ่งงาน นักบุญ ผู้เผด็จการ และผู้ประนีประนอม

6. แบบภาวะผู้นำที่ผู้บริหารใช้ในการบริหารโรงเรียน 3 แบบ (Reddin, 1970 : 46-47;242) ได้แก่

6.1. แบบหลักในการบริหาร (Dominant Style) หมายถึง แบบที่ผู้บริหาร ใช้มาก ที่สุด ใน 8 แบบ สามารถเห็นได้ชัดเจนว่าผู้บริหารมีแบบ การบริหารใด เป็นแบบหลัก บางคนอาจจะสังเกตได้ยาก นอกจากจะต้องพยายามสังเกตอย่างละเอียดจริง ๆ สัก ระยะเวลาหนึ่งแบบหลักในการบริหารเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นว่านักบริหารผู้นั้นใช้ วิธีการทำงานแบบเน้นความสำเร็จของงาน หรือเน้นที่สัมพันธภาพ มากน้อยเพียงใด นักบริหารอาจมีแบบหลักในการบริหารหลายลักษณะ ในขณะเดียวกันหรืออาจไม่มีเลยก็ได้

6.2. แบบสนับสนุนในการบริหาร (Supporting Style) หมายถึงแบบที่ผู้บริหาร ใช้ มาก รองลงมาจากแบบหลักอาจจะเน้นความสำเร็จของงาน หรือสัมพันธภาพ ด้านใด ด้านหนึ่ง ผู้บริหารอาจจะมีแบบสนับสนุนหลายลักษณะ หรืออาจจะไม่มีแบบสนับสนุนในการบริหารได้

6.3. แบบรวมในการบริหาร (Style Synthesis) หมายถึงแบบที่เกิดจาก พฤติกรรมรวมของผู้บริหาร โดยประเมินจากความสำเร็จของงาน สัมพันธภาพ และ ประสิทธิภาพในการทำงานของผู้บริหาร ไม่สามารถบอกพฤติกรรมสำคัญเหมือนกับแบบหลักหรือแบบสนับสนุนที่มีประสิทธิผลมากหรือประสิทธิผลน้อย เพราะการสังเคราะห์จากประเมินปัจจัยหลักของแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารรายบุคคลและสามารถบอกแบบการบริหารแบบรวมหรือหลายแบบรวมกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9

2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลประกอบการคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ที่จะดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของหน่วยงานบังคับบัญชา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวนทั้งหมด 517 คน ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มประชากรทั้งหมดโดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยยึดตามเกณฑ์ของกลุ่มประชากรที่จะศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม MSDT (The Management Style Diagnosis Test) ของ Reddin จำนวน 64 ข้อ ซึ่งแปลและเรียบเรียงโดย อุทัย นิรัญโต (2520) ในหนังสือ “ศิลปศาสตร์ของนักบริหาร” ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาปรับปรุงข้อความบางคำเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ตอบแบบสอบถามแต่ยังคงให้ความหมายใจความสำคัญเหมือนเดิม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามทั้งหมดส่งที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดโดยขอหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 9 แล้วส่งถึงผู้บริหารโรงเรียน และให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัย มาทางไปรษณีย์ ตามชื่อ ที่อยู่ ที่ผู้วิจัยจำหน่ายของพร้อมติดอากรแสตมป์ไว้เรียบร้อยแล้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์การใช้แบบภาวะผู้นำของประชากร โดยใช้ตารางการวิเคราะห์ทฤษฎี 3 มิติ ที่ Reddin สร้างขึ้นไว้ เพื่อวิเคราะห์เป็นรายบุคคล

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับการใช้แบบภาวะผู้นำ โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าไค สแควร์

ลำดับชั้นการเสนอผลงานวิจัย

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับชั้นในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 วรรณคดีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาแบบภาวะผู้นำ ความหมายของผู้นำ และภาวะผู้นำ แบบภาวะผู้นำ บทบาทหน้าที่ของผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำ ทฤษฎีภาวะผู้นำ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบภาวะผู้นำของผู้บริหาร ตามทฤษฎี 3 มิติ ของ Reddin

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ